

Benchmark Gemeentelijk Ondernemingsklimaat 2007

Resultaten tussenmeting gemeente Dordrecht

Stadsrapportage

Opdrachtgever: Ministerie van Economische Zaken

ECORYS Nederland BV

Gerlof Rienstra
Jaap Bovens

Rotterdam, Januari 2008

ECORYS Nederland BV
Postbus 4175
3006 AD Rotterdam
Watermanweg 44
3067 GG Rotterdam

T 010 453 88 00
F 010 453 07 68
E netherlands@ecorys.com
W www.ecorys.nl
K.v.K. nr. 24316726

Inhoudsopgave

1 Inleiding	7
1.1 Achtergrond	7
1.2 Stadsrapportage	7
1.3 Beknopte onderzoeksverantwoording	8
1.4 Leeswijzer	9
2 Beschouwing ondernemingsklimaat gemeente Dordrecht	11
2.1 Ondernemingsklimaat in vogelvlucht	11
2.2 Algemene tendensen	14
2.3 Uitwerking naar thema	15
2.3.1 Ondernemerschap	15
2.3.2 Economisch beleid	16
3 Organisatie economisch beleid	19
4 Gemeentelijke dienstverlening	21
4.1 Dienstverlening	21
4.2 Communicatie	22
4.3 Aanpak strijdige regelgeving	22
5 Ondernemerschap	23
5.1 Startersbeleid	23
5.2 Arbeidsmarktbeleid	23
6 Acquisitie- en promotiebeleid	25
7 Ruimte, infrastructuur en veiligheid	27
7.1 Ruimtelijk beleid	27
7.2 Bereikbaarheid en parkeren	28
7.3 Veiligheid	29
Bijlage 1 Achtergrondkenmerken	31
Bijlage 2 Statistische verantwoording	35

1 Inleiding

1.1 Achtergrond

Een goed functionerende Nederlandse economie met een krachtige en dynamische marktsector en concurrerend met het buitenland is de belangrijkste taak van het Ministerie van Economische Zaken (EZ). Om bedrijven optimaal te kunnen faciliteren en stimuleren is een goed ondernemersklimaat van cruciaal belang.

Het Grotestedenbeleid (GSB) is uitgewerkt in een groot aantal beleidsdoelen, waaronder de versterking van de economische structuur van de steden. De steden hebben deze doelen uitgewerkt in meerjarenontwikkelingsprogramma's (MOP's). Met verwijzing naar deze MOP's is begin 2005 overeenstemming bereikt tussen het Rijk en de steden over concreet in 2009 te behalen output-resultaten in de GSB3-periode van 2005 tot en met 2009, bevestigd met het sluiten van convenanten. In deze convenanten is onder meer opgenomen dat de realisatie van de beleidsdoelen in de tijd zal worden gevolgd via een nulmeting in 2005, een tussenmeting in 2007 en een eindmeting in 2010.

De Benchmark Gemeentelijk Ondernemingsklimaat levert belangrijke input voor vooral de niet fysieke stadseconomie in steden voor hun verantwoording over de prestaties in de periode 2005-2010. Het Ministerie van EZ verzorgt tweejaarlijks een monitor om de kwaliteit van het ondernemingsklimaat in deze GSB steden te meten: de Benchmark Gemeentelijk Ondernemingsklimaat (BGO). In 2004/2005 heeft de nulmeting plaatsgevonden en het Ministerie van EZ heeft ECORYS gevraagd eveneens de tussenmeting 2007 uit te voeren.

Kern van het benchmarkonderzoek is een telefonische enquête onder ondernemers naar hun waardering en wensen met betrekking tot het ondernemingsklimaat. Om de resultaten van deze enquête beter te kunnen interpreteren, het verhaal achter de cijfers, is een aantal interviews met stakeholders gehouden. Voorbeelden van stakeholders zijn onder andere grote ondernemers en vertegenwoordigers van de Kamer van Koophandel, MKB, VNO-NCW etc.. Daarnaast is de gemeente zelf een belangrijke informatiebron. Iedere gemeente heeft informatie verstrekt door het invullen van een vragenlijst en deelname aan een interview.

1.2 Stadsrapportage

Het rapport *Benchmark Gemeentelijk Ondernemingsklimaat: Thematische rapportage tussenmeting (2007)* doet uitgebreid verslag van de uitkomsten van de tussenmeting. De tussenmeting is uitgevoerd in de periode mei 2007 tot en met oktober 2007 en vergelijkt

deze met de resultaten van de nulmeting. De invalshoek van de thematische rapportage is generiek: het in de 31 GSB-gemeenten in beeld brengen van het ondernemingsklimaat, de relatieve onderlinge sterktes en zwaktes en de ontwikkelingen daarin. Deze invalshoek heeft tot gevolg dat niet al het per individuele gemeente beschikbare onderzoeksmateriaal in de rapportage is verwerkt. Om deze reden is de voorliggende *stadsrapportage* uitgebracht.

Deze stadsrapportage bevat een korte beschouwing van het gemeentelijk ondernemingsklimaat dat is gebaseerd op de uitkomsten van de telefonische enquête onder ondernemers in de gemeente, de interviews met stakeholders en de door de gemeente verstrekte informatie. Hierbij besteden we aandacht aan de huidige stand van zaken en de ontwikkeling die Dordrecht heeft doorgemaakt sinds de nulmeting. Door de meningen van de verschillende gesprekspartners bij elkaar te brengen wordt duidelijk of de meningen elkaar versterken of ontkrachten.

1.3 Beknopte onderzoeksverantwoording

Voor de telefonische enquête onder ondernemers is binnen elke gemeente een aselechte steekproef van bedrijven getrokken¹. Omdat elke steekproef gevoelig is voor toevallige fluctuaties is er sprake van een betrouwbaarheidsmarge rond de gegeven rapportcijfers. Deze marge verschilt per item, maar bedraagt in het algemeen maximaal 0,1 rapportpunt, bij een betrouwbaarheid van 90%. Een uitzondering vormen de items waarbij slechts een beperkt aantal respondenten een beoordeling heeft gegeven. Daarom zijn deze onderzoeksresultaten indicatief (n-waarden zijn toegevoegd). De onderzoeksresultaten zijn gewogen naar de brancheverdeling van de totale gemeentelijke bedrijvenpopulatie. Statistisch significante verbeteringen en verslechtingen van een rapportcijfer ten opzichte van de nulmeting worden in de tabellen aangegeven door een opwaartse (↑) respectievelijk een neerwaartse pijl (↓)².

Aan ondernemers zijn enkele vragen gesteld over vergunningverlening. Gevraagd is onder andere naar de waardering voor de afhandeldingsduur en de eigen tijdsbesteding bij indiening van de vergunningaanvraag. Ondanks de omvangrijke steekproef en de aanvulling hierop met ondernemers die vergunningen hebben aangevraagd, is de respons op deze vragen beperkt. Deze beperkte respons maakt het niet mogelijk om betrouwbare uitspraken op dit punt te doen, waardoor besloten is om deze oordelen niet op te nemen in de rapportage.

¹ Voor een uitgebreidere statistische verantwoording wordt verwezen naar het Bijlagenrapport thematische rapportage, hoofdstuk 2.

² Voor een uitgebreidere toelichting op de aanpak van het onderzoek wordt verwezen naar paragraaf 1.4 uit de Thematische rapportage.

1.4 Leeswijzer

- **Hoofdstuk 2** geeft een beschouwing van het ondernemingsklimaat in de gemeente weer. Hierin wordt ingegaan op het algemeen oordeel van ondernemers over het ondernemingsklimaat en geeft inzicht in een selectie van belangrijke onderdelen van het ondernemingsklimaat. Ook wordt een beeld geschetst van de mate waarin de door de gemeente geformuleerde doelstellingen wel of niet worden gehaald. Tot slot wordt ingegaan op de algemene tendensen uit de gesprekken met de gemeente en stakeholders ten aanzien van een aantal thema's.
- De **volgende hoofdstukken** geven de rapportcijfers op de verschillende onderdelen van het ondernemingsklimaat weer:
 - Organisatie economisch beleid (hoofdstuk 3);
 - Gemeentelijke dienstverlening (hoofdstuk 4);
 - Ondernemerschap (hoofdstuk 5);
 - Acquisitie- en promotiebeleid (hoofdstuk 6);
 - Ruimte, infrastructuur en veiligheid (hoofdstuk 7);
- **Bijlage 1** geeft de verdeling van de gemeentelijke ondernemerssteekproef over een aantal achtergrondkenmerken weer en laat de achterliggende data zien die horen bij de figuren in de rapportage.
- In **Bijlage 2** is de statistische verantwoording opgenomen. Hierin staat ook de populatie, de steekproef en de weegfactor van de gemeente.

2 Beschouwing ondernemingsklimaat gemeente Dordrecht

2.1 Ondernemingsklimaat in vogelvlucht

In onderstaande tabel staat het oordeel van ondernemers over het ondernemersklimaat in de gemeente Dordrecht tijdens de nul- en tussenmeting. De gemeente Dordrecht wordt vergeleken met het gemiddelde van de G27 en G31.

Tabel 2.1 Algemeen oordeel ondernemingsklimaat

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht	6,5	6,6 ↑
G27	6,5	6,7 ↑
G31	6,5	6,7 ↑

Uit de tabel blijkt dat ondernemers het ondernemingsklimaat in de gemeente Dordrecht significant hoger waarden dan tijdens de nulmeting. Het algemeen oordeel ondernemersklimaat is echter sterker gestegen in de G27 en G31 als geheel. Hierdoor scoort Dordrecht bij deze meting net onder het gemiddelde.

Om in één oogopslag een beeld te krijgen van de onderliggende ontwikkelingen in de waardering van het ondernemingsklimaat, is in onderstaande tabel een overzicht gegeven van de ondernemersoordelen op een selectie van indicatoren. De nul- en tussenmeting zijn naast elkaar gezet en in de laatste kolom is de ontwikkeling weergegeven.

Tabel 2.2 Oordeel selectie belangrijkste indicatoren ondernemingsklimaat Dordrecht

	Nulmeting	Tussenmeting	Ontwikkeling
Algemeen oordeel ondernemingsklimaat	6,5	6,6	+
Beschikbare ruimte	6,4	6,6	+
Bereikbaarheid per auto	6,8	7,0	+
Parkeermogelijkheden	6,2	6,1	-
Bereikbaarheid per openbaar vervoer	6,6	6,2	-
Veiligheid omgeving bedrijfspand	6,6	6,6	=
Staat van de openbare ruimte	6,6	6,7	=
Ontwikkeling en herstructurering bedrijfslocaties	6,3	6,3	=
Startersbeleid	6,2	6,2	=
Promotie- en acquisitiebeleid	6,2	6,3	=

	Nulmeting	Tussenmeting	Ontwikkeling
Arbeidsmarktbeleid	6,3	6,6	+
Kwaliteit gemeentelijke dienstverlening	5,8	6,0	+
Duidelijkheid gemeentelijke organisatie	6,1	5,9	-
Duidelijkheid gemeentelijk beleid/regelgeving	5,9	5,8	=
Mate van aandacht voor verbeteren ondernemingsklimaat	5,7	5,8	=

Legenda:

Vershil nul- en tussenmeting kleiner of gelijk aan -0,2 en/of statistisch significante daling : -

Vershil nul- en tussenmeting tussen -0,1 en +0,1 mits geen statistisch significante stijging/daling : =

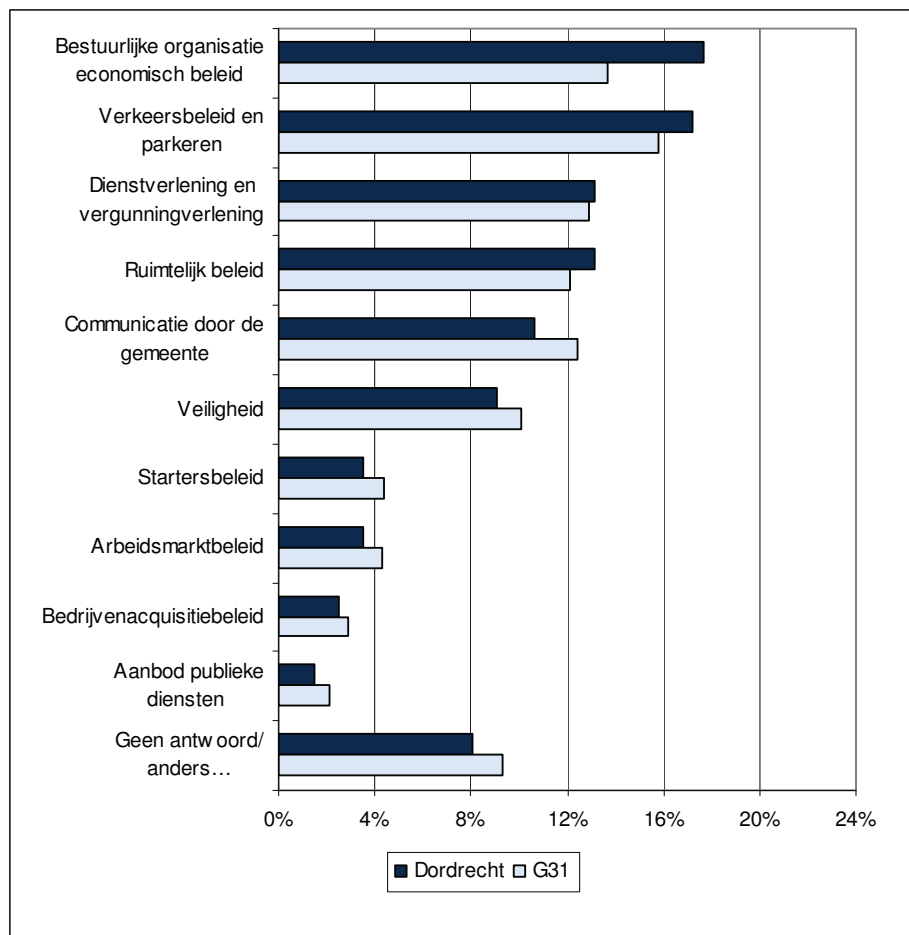
Vershil nul- en tussenmeting groter of gelijk aan +0,2 en/of statistisch significante stijging : +

De gemeente Dordrecht scoort goed op de fysiek-ruimtelijke aspecten van het ondernemersklimaat. Met name de waardering van de bereikbaarheid per auto, de staat van de openbare ruimte en de beschikbare ruimte is relatief hoog. De waardering voor de dienstverleningsfactoren blijft hierbij verhoudingsgewijs achter.

De waardering van de Dordtse ondernemers is over het algemeen licht gestegen in vergelijking tot de nulmeting in 2005. De ontwikkeling op de afzonderlijke indicatoren is echter wisselvallig. De meest positieve ontwikkeling zien we op het arbeidsmarktbeleid en de bereikbaarheid per auto. Opvallend is ook de minst positieve ontwikkeling; de bereikbaarheid per openbaar vervoer.

Ondernemers zijn gevraagd welke twee elementen voor hen het zwaarste wegen bij het beoordelen van het ondernemingsklimaat (zie figuur 2.1). Hieruit blijkt dat ondernemers in de gemeente Dordrecht de bestuurlijke organisatie economisch beleid en het verkeerbeleid en parkeren het belangrijkste vinden. Ook in vergelijking met de G31 als geheel wegen ze deze twee substantieel zwaarder mee. Opvallend is dat ondernemers in Dordrecht communicatie door de gemeente, veiligheid, startersbeleid en arbeidsmarktbeleid minder belangrijk vinden dan gemiddeld in de G31.

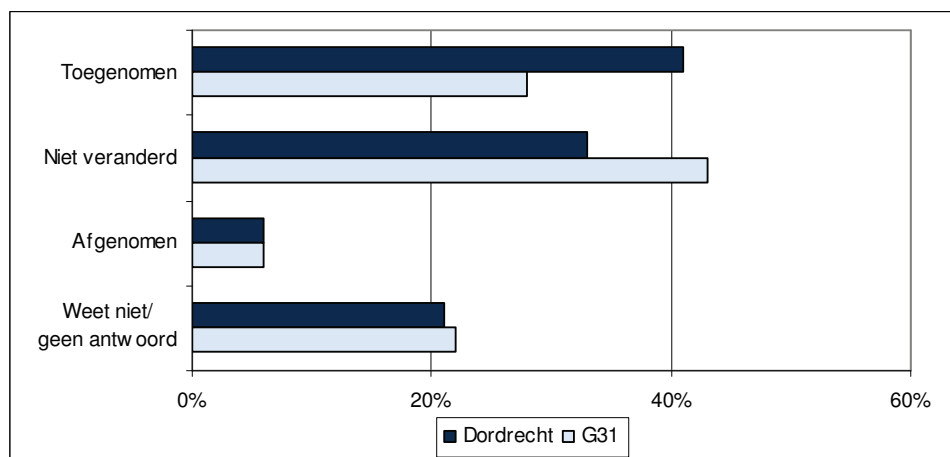
Figuur 2.1 Belangrijkste elementen bij beoordelen ondernemingsklimaat³

Uit figuur 2.2 blijkt dat ruim 40% van de ondernemers in Dordrecht vindt dat de aandacht voor het ondernemersklimaat gedurende de laatste 2 jaar is toegenomen. Dit is een aanzienlijke verbetering ten opzichte van de nulmeting (minder dan 20%) en door deze verbetering scoort Dordrecht ook aanzienlijk beter dan de G31 als geheel.

³ De ondernemers zijn gevraagd de twee voor hen belangrijkste elementen te noemen

Figuur 2.2 Toe- of afname aandacht ondernemingsklimaat gedurende laatste 2 jaar

2.2 Algemene tendensen

In de tussenmeting is de gemeente gevraagd op welke economische thema's uit het Meerjarenontwikkelingsprogramma (MOP) tot nu toe de meeste dan wel minste vooruitgang is geboekt. De resultaten zijn opgenomen in tabel 2.4.

Tabel 2.3 MOP-thema's met meeste en minste vooruitgang (volgens de gemeente zelf)

Meeste vooruitgang geboekt	Minste vooruitgang geboekt
Kenniscomponent maritieme sector	Achterom Bagijnhof
Leerpark & Gezondheidspark	Zeehavens
Kwaliteit dienstverlening	Acquisitie van zakelijke dienstverlening
Uitgifte en herstructurering bedrijventerreinen	
Veiligheid bedrijventerreinen	
Creatieve broedplaats Voorstraat	
Stimulering ondernemerschap	
Inzicht in kansen horeca, zorg en wijk economie	

De gemeente Dordrecht geeft een achttal thema's aan waarop de meeste vooruitgang is geboekt. Deze zijn grofweg in te delen onder; kennis en innovatie, kwaliteit gemeentelijke dienstverlening, bedrijventerreinen en het startersbeleid.

De gemeentelijke inzet op het gebied van kennis en innovatie wordt bevestigd door de stakeholders. De Dordtse ondernemers bevestigen de door de gemeente aangegeven vooruitgang op de kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening en de beschikbaarheid van bedrijfslocaties met stijgende waarderingcijfers. Het actieve startersbeleid daarentegen leidt voornamelijk niet tot een hogere waardering van de Dordtse ondernemers.

De gemeente geeft aan de minste vooruitgang geboekt te hebben op het Achterom Bagijnhof, de zeehavens en de acquisitie van zakelijke dienstverlening. Dit beeld wordt breed gedragen, aangezien ook de stakeholders aangeven minder tevreden te zijn over de genoemde thema's.

De ontwikkeling van het binnenstad project Achterom Bagijnhof heeft 2,5 jaar stil gelegen, wachtend op een uitspraak van de rechter omtrent de uitstoot van fijnstof. Ook de herstructurering van zeehavens heeft lange tijd stilgelegen, dit maal door problemen met de geluidsgrenzen. Een nieuw zeehaven masterplan, met daarin een uniek geluidsverdeelplan en bijbehorende emissierechten moet dit in de toekomst voorkomen.

Uit gesprekken met de stakeholders blijkt dat, naast bovengenoemde algemene ontwikkelingen, de oprichting van de Economische Adviesraad Dordrecht positief uit het oog springt. De adviesraad is gericht op het stimuleren van ondernemerschap en vernieuwing van de economie. Stakeholders geven aan erg tevreden te zijn met deze extra aandacht voor ondernemerschap en bijbehorende economische impulsen.

2.3 Uitwerking naar thema

2.3.1 Ondernemerschap

Startersbeleid

Ondernemers in Dordrecht beoordelen het startersbeleid van de gemeente gelijk ten opzichte van de nulmeting. Dordrecht scoort hiermee vergelijkbaar met het gemiddelde van de G31, dat wel een significante stijging van de waardering voor het startersbeleid heeft doorgemaakt.

De gemeente Dordrecht heeft de afgelopen twee jaar, met drie initiatieven specifiek gericht op starters, een actief startersbeleid gevoerd. Het mentor project in samenwerking met de KvK is erg succesvol. Er zijn reeds 50 trajecten actief en er wordt een doorstart gemaakt met nog 20 trajecten tot 2010. Daarnaast worden er momenteel vier (één tijdelijk) creatieve broedplaatsen speciaal voor starters gecreëerd. Tot slot is Young@Business, een nieuwe ondernemersclub voor jonge ondernemers, opgericht.

De stakeholders bevestigen het actieve startersbeleid van de gemeente. Zo is ook de KvK enthousiast over het mentor project. Een deel van de stakeholders vindt echter dat de gemeentelijke wil en inzet nog onvoldoende tot uiting komt in de praktijk. Dit verklaart wellicht waarom de waardering van de Dordtse ondernemers over het gemeentelijk startersbeleid niet sterk gestegen is in vergelijking met 2 jaar geleden.

Arbeidsmarktbeleid

De waardering van de Dordtse ondernemers van het arbeidsmarktbeleid is sterk gestegen ten opzichte van de nulmeting. Dordrecht scoort hierdoor wederom duidelijk boven het gemiddelde van de G31, waar de waardering van het arbeidsmarktbeleid ook significant gestegen is ten opzichte van de nulmeting.

Het thema arbeidsmarktbeleid staat duidelijk op de gemeentelijke agenda. De stakeholders geven aan dat de gemeente vooral inzet op de onderkant van de arbeidsmarkt, met initiatieven als Route 23 en het Leerpark. De gemeente maakt daarbij goed gebruik van de ontstane mogelijkheden door de aantrekkende economie.

Kennis en innovatie

De gemeente Dordrecht zet sterk in op kennis en innovatie. Naast de eerder genoemde Economische Adviesraad Dordrecht is er een “Kennis NV” opgericht, die verantwoordelijk is voor het financiële kennisprogramma van de gemeente. Opvallend zijn daarnaast de oprichting van het topinstituut Kenniscomponent Maritieme Sector, het Innovatiefonds, en het Leerpark.

Het Leerpark is een omvangrijk project waarbij onderwijsvernieuwing in het beroepsonderwijs samengaat met ruimtelijke vernieuwing en integratie met het bedrijfsleven. Bijzonder aan dit project is dat het onderwijsconcept de drager vormt voor de totale gebiedsontwikkeling, met leerbedrijven zoals Albert Heijn en de Brandweerkazerne. De bouw van het Leerpark (2004-2010) loopt voorspoedig, momenteel zijn al drie van de vier scholen gerealiseerd.

De stakeholders geven aan dat de gemeente zeer actief is op het gebied van kennis en innovatie. Genoemde voorbeelden waren onder andere de Economische Adviesraad Dordrecht en de Innovatiedag 2006. Wel geven ze aan dat het ontbreken van een zelfstandige HBO of Universiteit binnen de gemeente Dordrecht de mogelijkheden op het gebied van kennis en innovatie beperkt.

De stakeholders zijn erg positief over de ontwikkeling van het Leerpark. Al geven ze wel aan dat de uitgifte van het commercieel vastgoed vertraging oploopt. De betrokken partijen zijn hard aan het lobbyen en onderhandelen om ondernemers aan te trekken. De ondernemers kijken echter de kat uit de boom en hebben ook een goede onderhandelingspositie doordat de gemeente meerdere locaties aanbiedt. Zo wordt tegenover het Leerpark aan de andere kant van de N3 het Gezondheidspark ontwikkeld en is er verderop nog ca 7.000 m² beschikbaar op de A-locatie Amstelvijk (N3-A16).

2.3.2 Economisch beleid

Gemeentelijke organisatie en dienstverlening

De ontwikkeling van de ondernemers beoordeling op de afzonderlijke indicatoren van de gemeentelijke organisatie en dienstverlening is wisselend. Bij de organisatie van het economisch beleid beoordelen de ondernemers de duidelijkheid van de organisatie opvallend lager dan tijdens de nulmeting en ook in vergelijking met de G31 als geheel. Maar minstens zo opvallend is de significante stijging van de waardering voor de regionale samenwerking.

Op het algemeen oordeel gemeentelijke dienstverlening scoort Dordrecht beduidend beter dan ten tijde van de nulmeting. Wel oordelen de ondernemers erg hard over de kwaliteit van de gemeentelijke informatie en communicatie. In tegenstelling tot het gemiddelde van de G31 waarden de ondernemers vier van de vijf onderliggende indicatoren minder dan tijdens de nulmeting..

De gemeente heeft de regionale samenwerking opgepakt door onder andere een doorstart te maken met de regionale ontwikkelingsmaatschappij ROM-D. Op het gebied van dienstverlening heeft de gemeente de afgelopen twee jaar vooral het aanvragen van vergunningen aangepakt. Vergunning aanvragen worden nu digitaal verleent, met een vergunningen vervolg systeem, waarbij de aanvrager via een toegangscode continu in staat is het vergunningen traject te volgen.

Daarnaast is er een nieuw parkeervergunningensysteem geïntroduceerd voor zowel zakelijk als privé parkeervergunningen. Het nieuwe systeem is eenvoudiger en sluit beter aan bij de wensen, zo zijn er runshop plaatsen, onbetaald plaatsen voor lang parkeren en gratis parkeerplaatsen aan de flanken van de stad. Hiervoor zijn het afgelopen jaar alle vergunningen ingetrokken en weer, volgens nieuwe criteria uitgegeven.

De stakeholders beamen de positieve ontwikkeling op het gebied van regionale samenwerking. Dordrecht neemt een goede positie in binnen de Drechtsteden. De samenwerking met Rotterdam zou nog wel verbeterd kunnen worden, maar dan moet Dordrecht zich wel richten op haar sterke punten en zich niet laten overschaduwen door Rotterdam.

Op het gebied van gemeentelijke dienstverlening herkennen de stakeholders de inzet en goede wil van de gemeente. Het ontbreekt volgens de stakeholders echter aan het redeneren vanuit de ondernemer. De gemeente zou haar betrokkenheid met ondernemersverenigingen kunnen intensiveren. De gemeente kan zo goed luisteren naar de ondernemers, en met behulp van een follow-up actie haar eigen successen creëren.

De stakeholders geven aan dat het nieuwe parkeervergunningen systeem inderdaad geleid heeft tot een autoluwe binnenstad. Het stringente parkeerbeleid heeft echter, in combinatie met de vertraging van de parkeergarage bij het binnenstad project Achterom Bagijnhof, geleid tot verslechterde parkeermogelijkheden.

Acquisitie- en promotiebeleid

Het acquisitie- en promotiebeleid wordt door de ondernemers in Dordrecht beter gewaardeerd dan ten tijde van de nulmeting. Het gemiddelde van de G31 laat echter een sterkere stijging zien. Al scoort Dordrecht bij deze meting nog licht boven het gemiddelde van de G31.

De gemeente Dordrecht zet met behulp van een Gezondheidspark de gezondheidssector in als extra markt in de zakelijke dienstverlening. Het Gezondheidspark betreft een gehele gebiedsontwikkeling, met een uitbreiding van het ziekenhuis, de ontwikkeling van een sportpark en daar tussenin een strook vastgoed gericht op gezond blijven en gezond worden.

Stakeholders geven aan erg tevreden te zijn met de goede promotie rond de facelift van de binnenstad. Daarnaast zet de goede evenementenkalender Dordrecht op de kaart.

Ruimte en infrastructuur

De waardering van de ondernemers in Dordrecht op het ruimtelijk beleid en infrastructuur is gemiddeld over alle indicatoren nagenoeg gelijk gebleven. Wel laten de onderliggende subcategorieën een afwisselend beeld zien. De meest positieve ontwikkeling zien we bij de waardering van de bewegwijzering en de bereikbaarheid per auto. De minst positieve ontwikkeling zien we juist bij de ontsluiting van bedrijfloccaties en de bereikbaarheid per openbaar vervoer. Met deze wisselvallige ontwikkeling blijft Dordrecht achter bij de positieve ontwikkeling die de G31 als geheel doormaakt.

De gemeente geeft aan dat er nog slechts beperkte bedrijventerrein ruimte beschikbaar is. Veel van deze beschikbare ruimte is al in opties uitgegeven. Kil I, II en Amstelveen worden momenteel geherstructureerd, en tegelijkertijd is de gemeente bezig met de voorbereidingen van Kil IV.

Stakeholders geven aan dat de gemeente de grenzen opzoekt rond het conflict woningbouw versus bedrijventerreinen. De gemeente zet volgens hen te veel in op woningbouw, waardoor het bedrijventerreinen aanbod (voornamelijk natte terreinen) sterk onder druk komt te staan.

De stijgende ondernemers waardering voor de bereikbaarheid per auto is volgens de stakeholders te danken aan de flankerende maatregelen op de N3-A16. De opvallende daling voor de waardering van het openbaar vervoer is volgens de stakeholders terug te leiden op de aanbesteding van het openbaar vervoer. De stakeholders zijn van mening dat het stadsvervoer van Arriva van beduidend mindere kwaliteit is. Hierbij moet worden opgemerkt dat ten tijde van het onderzoek het stadsvervoer door Arriva net was overgenomen en met opstartproblemen kampte.

Veiligheid

Meer dan 80% van de Dordtse ondernemers is bereid aangifte te doen indien er sprake is van criminaliteit tegen hun onderneming. Dordrecht scoort hiermee vergelijkbaar met de G31 als geheel.

Ongeveer de helft van de ondernemers, die niet bereid zijn aangifte te doen, geven aan dat het te veel tijd kost. In vergelijking met het gemiddelde van de G31 wordt het argument, het levert niets op, minder vaak genoemd door de Dordtse ondernemers.

Wijkeconomie

De gemeente bevordert de wijkeconomie met behulp van “wijkschouwen”. Wijkschouwen is onderdeel van een integrale wijkaanpak, zowel fysiek, economisch als sociaal, waarbij samen met de ondernemers in de wijk besproken wordt welke specifieke verbeteringen wenselijk en mogelijk zijn.

Stakeholders bevestigen het wijkschouwen, waarbij ze aangeven dat de nadruk van het gemeentelijke beleid met betrekking tot de wijkeconomie vooral ligt bij de woningbouw en bijbehorende winkelcentra.

3 Organisatie economisch beleid

Tabel 3.1 Rapportcijfers ondernemers over gemeentelijke organisatie

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht		
Duidelijkheid organisatie	6,1	5,9 ↓
Aandacht verbeteren ondernemingsklimaat	5,7	5,8 ↑
Inlevingsvermogen bestuurders	5,4	5,4
Regionale samenwerking	6,2	6,9 ↑
G31		
Duidelijkheid organisatie	5,8	5,9 ↑
Aandacht verbeteren ondernemingsklimaat	5,6	5,8 ↑
Inlevingsvermogen bestuurders	5,3	5,3
Regionale samenwerking	5,9	6,3 ↑

4 Gemeentelijke dienstverlening

4.1 Dienstverlening

Tabel 4.1 Rapportcijfers ondernemers over kwaliteit van de gemeentelijke dienstverlening

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht		
Algemeen oordeel dienstverlening	5,8	6,0 ↑
Nakomen afspraken	6,1	6,1
Snelheid beantwoorden verzoeken	5,5	5,3 ↓
Kennisniveau ambtenaren	5,9	6,2 ↑
Klachtenmogelijkheden	5,8	5,6 ↓
G31		
Algemeen oordeel dienstverlening	5,8	6,0 ↑
Nakomen afspraken	6,1	6,2 ↑
Snelheid beantwoorden verzoeken	5,3	5,4 ↑
Kennisniveau ambtenaren	5,9	6,0 ↑
Klachtenmogelijkheden	5,7	5,7

Tabel 4.2 Rapportcijfers ondernemers over loketorganisatie

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht		
Openingstijden loket	6,5	6,6 ↑
Vindbaarheid loket	6,6	6,4 ↓
G31		
Openingstijden loket	6,4	6,6 ↑
Vindbaarheid loket	6,2	6,4 ↑

4.2 Communicatie

Tabel 4.3 Rapportcijfers ondernemers over gemeentelijke informatie en communicatie

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht		
Contactmogelijkheden ambtenaren	6,1	6,0 ↓
Telefonische bereikbaarheid	6,1	5,7 ↓
Contactmogelijkheden bestuurders	5,7	5,7
Informatie over beleid/regelgeving	6,1	5,9 ↓
Duidelijkheid beleid/regelgeving	5,9	5,8 ↓
G31		
Contactmogelijkheden ambtenaren	5,9	6,0 ↑
Telefonische bereikbaarheid	5,8	6,0 ↑
Contactmogelijkheden bestuurders	5,5	5,5
Informatie over beleid/regelgeving	5,8	5,9 ↑
Duidelijkheid beleid/regelgeving	5,6	5,7 ↑

4.3 Aanpak strijdige regelgeving

Tabel 4.4 Oordeel ondernemers over de mate waarin vooraf helderheid bestond over bouwvoorschriften, milieueisen, brandveiligheid, ARBO en voedselveiligheid

Nulmeting	Bouwvoor- schriften	Milieu- vereisten	Brandveilig- heid	ARBO	Voedsel- veiligheid
Dordrecht	5,8	6,1	6,5	6,2	6,4
Gemiddelde G31	5,7	5,8	6,1	6,1	6,2
Tussenmeting					
Tussenmeting	Bouwvoor- schriften	Milieu- vereisten	Brandveilig- heid	ARBO	Voedsel- veiligheid
Dordrecht	6,5	6,1	6,5	6,5	6,8
Gemiddelde G31	6,2	6,3	6,5	6,6	6,9

5 Ondernemerschap

5.1 Startersbeleid

Tabel 5.1 Rapportcijfers ondernemers over startersbeleid

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht	6,2	6,2
G31	6,0	6,2 ↑

Tabel 5.2 Rapportcijfer startersbeleid naar startjaar

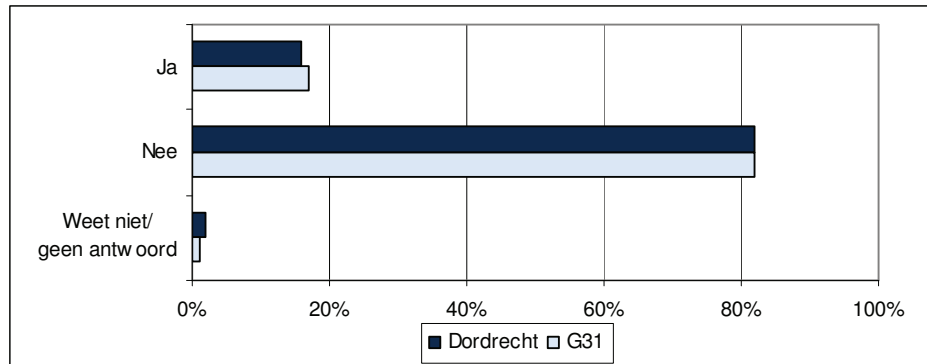
	Nulmeting	Tussenmeting
1949 of eerder	6,5 (n=9)	6,3 (n=3)
1950 tot en met 1979	6,6 (n=17)	6,8 (n=4)
1980 tot en met 1989	4,9 (n=10)	6,7 (n=3)
1990 tot en met 1994	5,5 (n=9)	6,0 (n=11)
1995 tot en met 1999	6,4 (n=16)	6,0 (n=8)
2000 tot en met 2004	6,3 (n=25)	6,3 (n=15)
2005 tot en met 2007	-	6,0 (n=10)

5.2 Arbeidsmarktbeleid

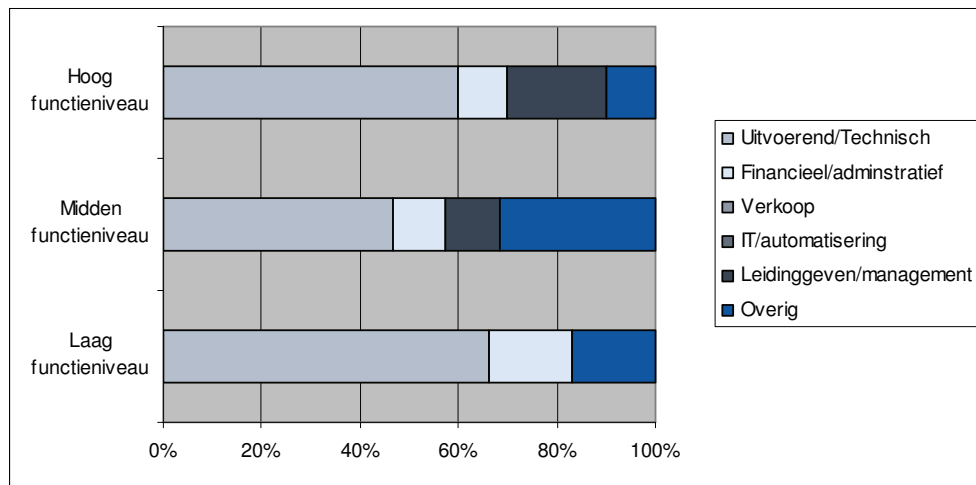
Tabel 5.3 Rapportcijfer ondernemers over arbeidsmarkt

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht	6,3	6,6 ↑
G31	6,1	6,4 ↑

Figuur 5.1 Percentage bedrijven met problemen bij het vervullen van vacatures

Figuur 5.2 Problemen bij het vervullen van vacatures per soort functie en functieniveau (meerdere antwoorden mogelijk)

6 Acquisitie- en promotiebeleid

Tabel 6.1 Rapportcijfers ondernemers over acquisitie- en promotiebeleid

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht	6,2	6,3 ↑
G31	5,9	6,2 ↑

Tabel 6.2 Rapportcijfer acquisitie- en promotiebeleid naar nationaliteit bedrijf

	Nulmeting	Tussenmeting
Volledig nationaal bedrijf (alleen actief in Nederland)	6,1 (n=98)	6,4 (n=70)
Nationaal bedrijf met buitenlandse nevenvestigingen	6,9 (n=7)	6,7 (n=12)
Internationaal bedrijf met hoofdkantoor in het buitenland	6,5 (n=3)	5,1 (n=6)

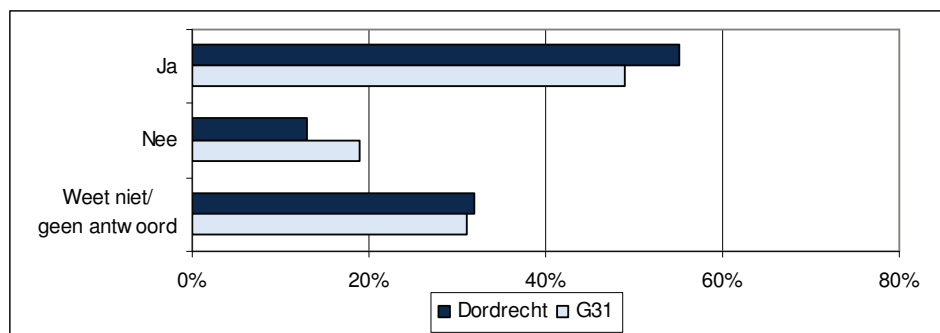
7 Ruimte, infrastructuur en veiligheid

7.1 Ruimtelijk beleid

Tabel 7.1 Rapportcijfers ondernemers over ruimtelijk beleid

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht		
Beschikbaarheid bedrijfslocaties	6,4	6,6 ↑
Beleid ontwikkeling/herstructurering bedrijfslocaties	6,3	6,3
Bewegwijzering	6,3	6,7 ↑
Ontsluiting	6,6	6,3 ↓
Staat openbare ruimte	6,6	6,7
Veiligheid	6,6	6,6
G31		
Beschikbaarheid bedrijfslocaties	6,5	6,5
Beleid ontwikkeling/herstructurering bedrijfslocaties	6,0	6,3 ↑
Bewegwijzering	6,5	6,8 ↑
Ontsluiting	6,8	6,9 ↑
Staat openbare ruimte	6,7	6,9 ↑
Veiligheid	6,4	6,7 ↑

Figuur 7.1 Percentage ondernemers dat op dit moment voldoende ruimte heeft voor bedrijf

Tabel 7.2 Oordeel beschikbaarheid bedrijfslocaties naar vestigingslocatie

	Nulmeting	Tussenmeting
Op een centrumlocatie	6,3 (n=36)	6,9 (n=24)
In een woonwijk	6,2 (n=60)	6,8 (n=24)
Op een bedrijventerreinlocatie	6,9 (n=27)	6,6 (n=40)
Buitengebied/buiten de bebouwde kom	-	3,0 (n=5)
Elders	-	6,0 (n=23)

7.2 Bereikbaarheid en parkeren

Tabel 7.3 Rapportcijfers ondernemers over bereikbaarheid en parkeren

	Nulmeting	Tussenmeting
Dordrecht		
Bereikbaarheid per auto	6,8	7,0 ↑
Bereikbaarheid per OV	6,6	6,2 ↓
Parkeermogelijkheden	6,2	6,1 ↓
G31		
Bereikbaarheid per auto	6,9	7,2 ↑
Bereikbaarheid per OV	6,7	6,7
Parkeermogelijkheden	6,2	6,5 ↑

Tabel 7.4 Oordeel parkeermogelijkheid naar vestigingslocatie

	Nulmeting	Tussenmeting
Op een centrumlocatie	5,5 (n=39)	5,4 (n=33)
In een woonwijk	6,1 (n=72)	6,3 (n=34)
Op een bedrijventerreinlocatie	7,6 (n=27)	6,4 (n=48)
Buitengebied/buiten de bebouwde kom	-	6,1 (n=6)
Elders	-	6,1 (n=28)

Tabel 7.5 Oordeel bereikbaarheid per auto naar vestigingslocatie

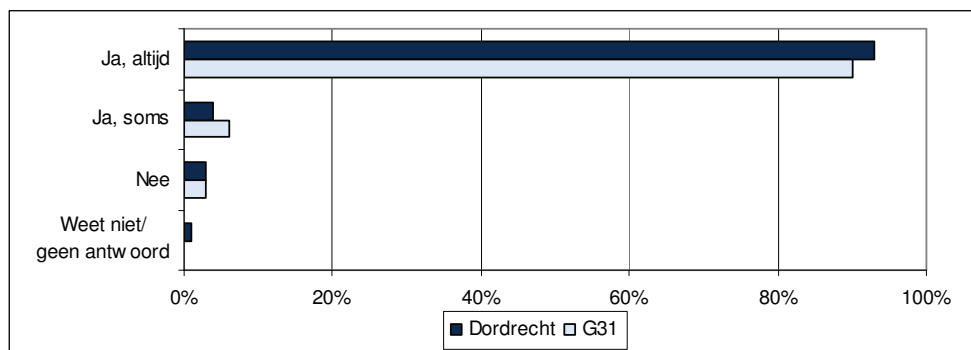
	Nulmeting	Tussenmeting
Op een centrumlocatie	5,5 (n=39)	6,4 (n=33)
In een woonwijk	6,8 (n=72)	7,0 (n=35)
Op een bedrijventerreinlocatie	7,9 (n=27)	7,5 (n=51)
Buitengebied/buiten de bebouwde kom	-	5,9 (n=6)
Elders	-	6,5 (n=29)

Tabel 7.6 Oordeel bereikbaarheid per OV naar vestigingslocatie

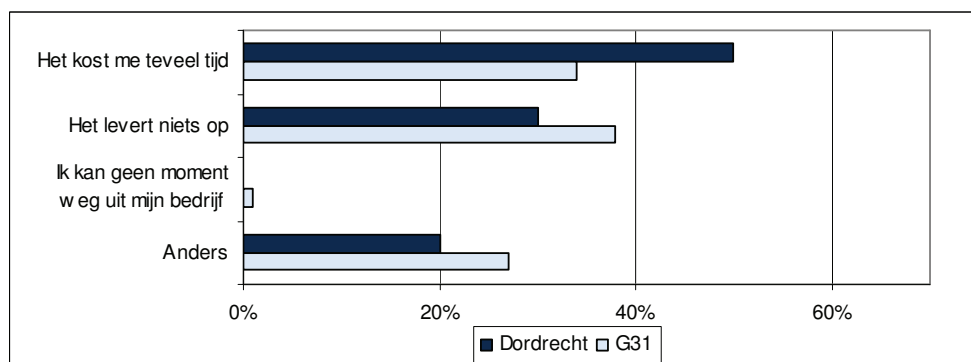
	Nulmeting	Tussenmeting
Op een centrumlocatie	6,2 (n=39)	6,5 (n=32)
In een woonwijk	6,8 (n=72)	7,1 (n=33)
Op een bedrijventerreinlocatie	6,3 (n=27)	5,2 (n=45)
Buitengebied/buiten de bebouwde kom	-	1,5 (n=6)
Elders	-	6,4 (n=27)

7.3 Veiligheid

Figuur 7.2 Aangiftebereidheid ondernemers

Figuur 7.3 Redenen waarom ondernemers geen aangifte doen

Bijlage 1 Achtergrondkenmerken

Omvang steekproef tussenmeting

Tabel b1.1 Verdeling respons naar sector

	Aantal	%
Land- en tuinbouw, visserij (inclusief hoveniers)	7	4%
Industrie (inclusief grafische industrie)	13	8%
Bouwnijverheid (inclusief installatiebedrijven)	20	13%
Groothandel	6	4%
Detailhandel en reparatie van consumentenartikelen	14	9%
Horeca	18	11%
Vervoer, opslag en communicatie (inclusief reisbureaus)	12	8%
Financiële dienstverlening	19	12%
Zakelijke dienstverlening, verhuur/handel onroerend goed, verhuur roerende zaken	27	17%
Overige dienstverlening (kappers, schoonheidsspecialist, etc)	24	15%
Totaal	160	100%

Tabel b1.2 Verdeling respons naar vestigingslocatie

	Aantal	%
Op een centrumlocatie	33	21%
Op een bedrijventerreinlocatie	51	32%
Aan huis	37	23%
In een bedrijfspand	11	7%
Aan de rand van het centrum	12	8%
Buitengebied/buiten bebouwde kom	6	4%
Elders	10	6%
Totaal	160	100%

Tabel b1.3 Internationaal of nationaal bedrijf

	Aantal	%
Volledig nationaal bedrijf (alleen actief in Nederland)	128	80%
Nationaal bedrijf met buitenlandse nevenvestigingen	19	12%
Internationaal bedrijf met hoofdkantoor in het buitenland	13	8%
Totaal	160	100%

Tabel b1.4 Startjaar bedrijf

	Aantal	%
1949 of eerder	5	3%
1950 tot en met 1979	22	14%
1980 tot en met 1989	19	12%
1990 tot en met 1994	24	15%
1995 tot en met 1999	27	17%
2000 tot en met 2004	39	24%
2005 tot en met 2006	20	13%
Weet niet/geen mening	4	3%
Totaal	160	100%

Tabel b1.5 Verdeling respons naar aantal arbeidsplaatsen

	Aantal	%
1 of minder	64	40%
2 tot en met 5	40	25%
6 tot en met 10	20	13%
11 tot en met 50	21	13%
51 of meer	14	9%
Weet niet/geen mening	1	1%
Totaal	160	100%

Achtergronddata bij figuren

Tabel b1.6 Belangrijkste elementen bij beoordelen ondernemingsklimaat⁴

Element	Dordrecht	G31
Bestuurlijke organisatie economisch beleid	18%	14%
Verkeersbeleid en parkeren	17%	16%
Dienstverlening en vergunningverlening	13%	13%
Ruimtelijk beleid	13%	12%
Communicatie door de gemeente	11%	12%
Veiligheid	9%	10%
Startersbeleid	4%	4%
Arbeidsmarktbeleid	4%	4%
Bedrijvenacquisitiebeleid	3%	3%
Aanbod publieke diensten	2%	2%
Geen antwoord - Anders ...	8%	9%
Totaal	100%	100%

Tabel b1.7 Toe- of afname aandacht ondernemingsklimaat gedurende laatste 2 jaar

	Dordrecht	G31
Toegenomen	41%	28%
Gelijk gebleven	33%	43%
Afgenomen	6%	6%
Weet niet/geen mening	21%	22%
Totaal	100%	100%

Tabel b1.8 Percentage bedrijven met problemen bij het vervullen van vacatures

	Dordrecht	G31
Ja	16%	17%
Nee	82%	82%
Weet niet	2%	1%
Totaal	100%	100%

Tabel b1.9 Problemen bij het vervullen van vacatures per soort functie en functieniveau (meerdere antwoorden mogelijk)

	Uitvoerend/ Technisch	Financieel/ admins- tratief	Verkoop	IT/automa- tisering	Leiding- geven/ manage- ment	Overig
Laag functieniveau	67%	17%	0%	0%	0%	17%
Midden functieniveau	47%	11%	0%	0%	11%	32%
Hoog functieniveau	60%	10%	0%	0%	20%	10%

⁴ De ondernemers is gevraagd de twee voor hen belangrijkste elementen te noemen

Tabel b1.10 Aangiftebereidheid ondernemers

	Ja, altijd	Ja, soms	Nee	Weet niet/ geen antwoord
Dordrecht	93%	4%	3%	1%
Gemiddelde G31	90%	6%	3%	0%

Tabel b1.11 Redenen waarom ondernemers geen aangifte doen

	Het kost me teveel tijd	Het levert niets op	Ik kan geen moment weg uit mijn bedrijf	Anders
Dordrecht	50%	30%	0%	20%
Gemiddelde G31	34%	38%	1%	27%

Tabel b1.12 Percentage ondernemers dat op dit moment voldoende ruimte heeft voor bedrijf

	Dordrecht	G31
Ja	55%	49%
Nee	13%	19%
Weet niet	32%	31%
Totaal	100%	100%

Bijlage 2 Statistische verantwoording

Voor de telefonische enquête onder ondernemers is binnen elke gemeente een aselechte steekproef van bedrijven getrokken. Omdat elke steekproef gevoelig is voor toevallige fluctuaties bestaat het gevaar voor vertekening van de resultaten. Dit geldt met name voor onder- of oververtegenwoordiging van bepaalde branches per gemeente in de steekproef. Deze kan ook optreden als gevolg van selectieve non-respons. Om die reden is besloten om per gemeente, zoals reeds eerder is gebeurd bij de nul- en de tussenmeting, de steekproeven te herwegen naar brancheverdeling in de betreffende gemeente. Hierbij is gebruik gemaakt van de populatiegegevens van de Kamer van Koophandel per gemeente over 6 branches (zie tabel). Elke ondernemer krijgt dan een weegfactor behorend bij een branche. Deze weegfactor voor ondernemer i is (per gemeente) gelijk aan:

$$w_{ih} = \frac{N_h}{n_h}$$

waarbij N_h staat voor de populatieomvang in branche h en n_h voor de netto steekproefomvang.

In de volgende tabel is de berekening van de weegfactor voor de gemeente Dordrecht opgenomen.

Tabel b2.1 Populatie en steekproef in Dordrecht

Branche	Populatie-omvang	Percentage	Steekproef-omvang netto	Percentage	Weegfactor
Landbouw	75	2%	7	4%	10,7
Industrie	285	6%	13	8%	21,9
Handel, bouw en vervoer	1.530	31%	38	24%	40,3
Horeca en detailhandel	825	17%	32	20%	25,8
(Zakelijke) dienstverlening	1.789	36%	46	29%	38,9
Overige	458	9%	24	15%	19,1
Totaal	4.962	100%	160	100%	

Uit de tabel blijkt dat de verdeling van de ondernemers over de branches in de steekproef afwijkt van die in de populatie. Met name landbouw is in de steekproef oververtegenwoordigd, terwijl handel, bouw en vervoer en zakelijke dienstverlening zijn ondervertegenwoordigd. Door weging wordt hiervoor gecorrigeerd.

Deze weegfactor is onder andere gebruikt om per gemeente de gemiddelde rapportcijfers te bepalen⁵. Het gemiddelde rapportcijfer voor een gemeente is dan het gewogen gemiddelde van het gemiddelde rapportcijfer per branche:

$$\bar{r} = \sum_{h=1}^6 \frac{N_h}{N} \bar{r}_h$$

Omdat we te maken hebben met een steekproef heeft dit gemiddelde een bepaalde betrouwbaarheid. Deze wordt uitgedrukt in de steekproefvariantie. In het geval van een gestratificeerde steekproef (of bij benadering voor een herwogen steekproef) is deze variantie⁶:

$$v(\bar{r}) = \frac{1}{N^2} \sum_{h=1}^6 N_h (N_h - n_h) \frac{s_h^2}{n_h}$$

waarbij s_h staat voor de standaarddeviatie in het rapportcijfer in branche h. Voor de 90%-marge geldt dan:

$$m(\bar{r}) = 1,64 * \sqrt{v(\bar{r})}$$

De werkelijke waarde ligt dan met 90% zekerheid tussen $\bar{r} - m(\bar{r})$ en $\bar{r} + m(\bar{r})$.

In het onderzoek wordt een vergelijking gemaakt tussen het gemiddelde in de nul- en de tussenmeting⁷. Het verschil tussen twee gemiddelden is statistisch significant als de marge op het verschil kleiner is dan het verschil zelf:

$$m(\bar{r}_1 - \bar{r}_0) \leq \bar{r}_1 - \bar{r}_0$$

Omdat het twee onafhankelijke steekproeven betreft geldt voor de marge op het verschil:

$$m(\bar{r}_1 - \bar{r}_0) = 1,64 * \sqrt{v(\bar{r}_1) + v(\bar{r}_0)}$$

Voor elke combinatie van rapportcijfers van nul- en tussenmeting is deze marge bepaald en vervolgens is bekeken welke marges kleiner zijn dan de verschillen zelf. Waar dit het geval is, is sprake van een significante verandering tussen nul- en tussenmeting. Dat wil zeggen dat de hypothese verworpen wordt dat er in de populatie geen verandering heeft plaatsgevonden.

Statistisch significante verbeteringen en verslechteringen van een rapportcijfer ten opzichte van de nulmeting worden in de navolgende tabellen aangegeven door een opwaartse respectievelijk neerwaartse pijl. Voor de duidelijkheid zij opgemerkt dat het mogelijk is dat wanneer twee gemeenten op een zelfde element van het

⁵ Voor deze berekening is gebruik gemaakt van de analysetechniek SPSS Explore.

⁶ Zie Cochran, *Sampling Techniques*, John Wiley & Sons, 1977, p.95.

⁷ De vergelijking tussen nul- en tussenmeting is gemaakt met behulp van de analysetechniek SPSS Compare Means, Independent-Samples T Test.

ondernemingsklimaat in beide metingen exact dezelfde rapportcijfers scoren, in de ene gemeente wel en in de andere geen sprake is van een significante verandering. Zoals hierboven is aangegeven gaat het om gemiddelde rapportcijfers. Het al dan niet statistisch significant zijn van een verschil tussen twee gemiddelde cijfers wordt niet alleen bepaald door de grootte van dit verschil, maar ook door de variatie in de aan het gemiddelde ten grondslag liggende individuele rapportcijfers.